

Λίγοι ήταν εκείνοι που έζησαν το μαρτύριό τους μέχρι το τέλος, όταν ήρθαν τα τανκς των Αμερικανών και των Ρώσων για να τους ελευθερώσουν τον Απρίλιο του 1945.

Θα αναφέρω εδώ λιγοστά στοιχεία που μάζεψα από μερικά στρατόπεδα όπου έζησαν και βασανίστηκαν μεταξύ άλλων και Έλληνες. Οι περισσότεροι από αυτούς έχασαν τη ζωή τους κάτω από τις άθλιες συνθήκες που ζούσαν. Λιγοστό φαγητό, εξαντλητική δουλειά, ξύλο, ορθοστασία στην παγωνιά. Πολλοί έψαχναν μέσα στα σκουπίδια να βρουνε κάτι φαγώσιμο να βάλουν στο στόμα τους κι ας ήταν σάπιες φλούδες, μουχλιασμένα αποφάγια, χόρτα, ό,τι έβρισκαν το έριχναν στο άδειο στομάχι τους.

Έμεινα μεγάλο διάστημα στο Μόναχο όπου δούλεψα για αρκετά χρόνια, πέρασα ωραία στη χώρα αυτή, είχα σίγουρη δουλειά, απόκτησα φίλους Γερμανούς, πολλές φορές συζητούσαμε και για τα δύσκολα χρόνια που πέρασαν κι αυτοί τον καιρό του πολέμου. Δεν έχω τίποτε εναντίον τους, και κάθε φορά που έρχονταν κάποιοι φίλοι ή συγγενείς από την Ελλάδα και ήθελαν να δουν το στρατόπεδο της Νταχάου, πήγαινα μαζί τους και βλέπαμε τον τόπο του μαρτυρίου.

Σ' αυτόν τον τόπο του μαρτυρίου στάθηκα πολλές φορές σκεπτική και λυπημένη, βλέποντας τις φωτογραφίες και το φιλμ που δείχνουν στο μουσείο της Νταχάου, ακούγοντας, διαβάζοντας τη μαρτυρική ζωή των ταλαιπωρημένων αυτών ανθρώπων. Συγκλονίστηκα τόσο πολύ, που τα βήματά μου με οδήγησαν στο γραφείο της Νταχάου όπου υπάρχουν τα αρχεία των ανθρώπων που πέρασαν από εκεί.

Εκτός από το κεντρικό στρατόπεδο της Νταχάου υπήρχαν και πολλά θυγατρικά στρατόπεδα, όπου έμεναν κρατούμενοι τους οποίους ανάγκαζαν να δουλεύουν σαν σκλάβοι με

ελάχιστο φαγητό. Αν κάποιοι τολμούσαν να αντισταθούν ή να κάνουν κάποιο σαμποτάζ, τότε τους πηγαίνανε σε άλλο στρατόπεδο όπου οι τιμωρίες ήταν μεγαλύτερες.

Το πρώτο στρατόπεδο που χτίστηκε ήταν της Νταχάου, που βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα έξω από το Μόναχο, αυτό ήταν και το πρότυπο για τα επόμενα στρατόπεδα συγκέντρωσης που ακολούθησαν.

Εκεί άρχισαν να κρατούν Γερμανούς, στελέχη του Σοσιαλδημοκρατικού και του Κομμουνιστικού Κόμματος, ταραχοποιούς, πολιτικούς αντιπάλους και εχθρούς του νέου Ράιχ και πολλούς άλλους που ήταν εναντίον της κυβέρνησεως. Αυτούς τους χρησιμοποίησαν αργότερα ως βοηθούς στη διαχείριση των χιλιάδων κρατουμένων που γέμισαν τα στρατόπεδα από πολλές χώρες. Με λίγα λόγια, αυτοί οι πρώην κρατούμενοι, κρατούσαν την τάξη και φρόντιζαν για τον ρουχισμό, την καταγραφή στοιχείων (αφίξεις, μεταφορές, θάνατοι) και έκαναν διάφορες άλλες δουλειές.

Μετά επέκτειναν το στρατόπεδο και οδήγησαν κατά καιρούς χιλιάδες αιχμαλώτους από πολλές χώρες σε αυτό.

Οι ντόπιοι είχαν πληροφορηθεί για το στρατόπεδο που ήταν κλεισμένοι οι πολιτικοί αντίπαλοι αλλά αργότερα όταν η δυσοσμία από τα άθραφα ή τα καμένα πτώματα έπληττε τις μύτες τους, από φόβο κανείς δεν διαμαρτυρόταν. Άλλωστε και οι περισσότεροι Γερμανοί δεν ήθελαν τον πόλεμο, έχασαν πολύ πληθυσμό και υπέφεραν τον καιρό του πολέμου. Αρκετούς μήνες πριν τη λήξη του πολέμου πολλοί άνθρωποι, ξένοι και Γερμανοί, πέθαναν από τους βομβαρδισμούς, την πείνα, το κρύο και τις αρρώστιες που αποκτήσανε από τις διάφορες ελλείψεις και ταλαιπωρίες που υπέστησαν.

Δεν μπορεί να συλλάβει ο ανθρώπινος νους αυτά τα φρικτά αίσχη που έγιναν σε αθώους ανθρώπους.

Αν και ήταν πάρα πολλά τα στρατόπεδα των κατακτητών, διασκορπισμένα παντού, εγώ θα αναφέρω μόνο τα στοιχεία των Ελλήνων που έχω στα χέρια μου. Από το Αρχείο της Νταχάου πήρα τις εξής πληροφορίες:

Από το 1941 μέχρι την απελευθέρωση το 1945 πέρασαν από το στρατόπεδο της Νταχάου 1.103 Έλληνες. Ο πρώτος μπήκε στις 6 Αυγούστου του 1941, πιθανόν να ήταν ο Νίκος Ζαχαριάδης, και ο τελευταίος στις 24 Απριλίου του 1945 λίγες ημέρες πριν την απελευθέρωση.

Από τους 1.103 Έλληνες πέθαναν οι 93, ελευθερώθηκαν οι 668 περίπου και αρκετούς τους μετέφεραν σε άλλα στρατόπεδα όπου αγνοείται η τύχη τους.

Θάλαμος αερίων και Κρεματόριο

Μετά τη λήξη του πολέμου, αρκετοί Έλληνες έμειναν στη Γερμανία. Μερικοί έμειναν από φόβο, γιατί άκουσαν για την άσχημη κατάσταση που υπήρχε στην Ελλάδα αμέσως μετά τη λήξη του πολέμου. Είχαν αρχίσει οι συμπλοκές και τα επεισόδια με τους αριστερούς που κατέβηκαν από τα βουνά, δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν με τους εθνικόφρονες και έτσι άρχισε ο Εμφύλιος που κράτησε πολλά χρόνια. Μερικοί Έλληνες έμειναν γιατί παντρεύτηκαν Γερμανίδες, και μερικοί έκαναν μαύρη αγορά για να κερδίσουν μερικά χρήματα, μια και στην Ελλάδα δεν υπήρχε τίποτε καλό να τους περιμένει εκτός από τους δικούς τους.

Έτυχε να συναντήσω μερικά από αυτά τα άτομα μαζί με κάποιους φίλους τους, που μαζευόντουσαν σε ένα καφέ στο Μόναχο, και να μιλήσω μαζί τους. Άκουσα πολλά, αναστατώθηκα, λυπήθηκα και τα συγκράτησα, γι' αυτό θα αναφέρω μερικά στιγμιότυπα της συζήτησης.

Ένας φίλος έλεγε πως σε ένα καφέ με το όνομα Μάσιμο στο Μόναχο, συναντιόντουσαν μετά την απελευθέρωση άτομα που ήταν κρατούμενοι στην Νταχάου και μερικοί που τους είχαν μαζέψει οι Γερμανοί το 1943 από τα χωριά τους, από τα καφενεία, τους δρόμους και τους έστειλαν στη Γερμανία για να δουλεύουν σε καταναγκαστικά έργα κάτω από άθλιες συνθήκες. Αυτοί μένανε σε παράγκες και από την πείνα καμιά φορά κλέβανε κάτι να φάνε και, αν τους πιάνανε, έτρωγαν το ξύλο της ζωής τους και τους στέλνανε με την κλούβα μέσα στο στρατόπεδο της Νταχάου. Εκεί οι σκοποί με τα όπλα, τους πήγαιναν στις δουλειές και δεν υπήρχε περίπτωση ούτε να το σκάσουν ούτε να κλέψουν και να φάνε. Κάθε Σάββατο τους ζυγίζανε και όταν ένας εξασθενούσε και έφθανε κάτω από 40 κιλά τον οδηγούσαν στον θάλαμο αερίων. Οι Έλληνες είχαν βρει ένα κόλπο. Όταν κό-

ντευε η ώρα να τους ζυγίσουν έριχναν στο στομάχι τους νερό. Αφού είχαν αδρανήσει οι μύες λόγω του ότι δεν τρώγανε, δεν μπορούσαν και να καταπίνουν καλά. Γι' αυτό είχανε κάτι ντενεκέδες, τους γεμίζανε νερό και ο ένας έριχνε στο ανοιχτό στόμα του άλλου το νερό σαν να γέμιζε κάποιο βαρέλι. Έτσι κι αλλιώς οι κοιλιές τους ήταν πρησμένες, δεν τους καταλάβαιναν, αφού στη ζυγαριά ήταν εντάξει με τα κιλά, τη γλίτωναν. Όταν έβγαιναν από την άλλη πόρτα τρέχανε στις τουαλέτες και βγάζανε το νερό από το στομάχι. Αυτό το κόλπο δεν το λέγανε πουθενά, γιατί αν το μαθαίνανε θα τους σκότωναν. Την άλλη μέρα που τους ξεχωρίζανε για να τους στείλουν στις δουλειές, λείπανε όλοι οι εξασθενημένοι και ξέρανε πλέον ότι δεν θα τους ξαναδούνε. Εκτός από το νούμερο που είχε ο καθένας, είχε και το παρατσούκλι του, όπως ο κοιλαράς, ο κολάρας, ο λοχαγός, ο χτικιάρης και άλλα πολλά ονόματα που τα χρησιμοποιούσαν μεταξύ τους.

Για την ημέρα της απελευθέρωσης λέγανε σχετικά:

Στις 29 Απριλίου του 1945, μπήκανε ξαφνικά οι Αμερικάνοι με τα τανκς και με φορτηγά νομίζοντας πως θα προλάβουν τους φρουρούς πριν το σκάσουν ή κάψουν τα αρχεία ή σκοτώσουν τους κρατούμενους.

Οι περισσότεροι δεσμοφύλακες και οι φρουροί όμως το ήξεραν και ήδη είχαν εξαφανιστεί, άλλαξαν όνομα, κρύφτηκαν και στη θέση τους είχαν στείλει γέρους και άσχετους για να γλιτώσουν αυτοί από τον θάνατο.

Κατέβηκε από ένα τανκ ένας Αμερικάνος μαύρος αξιωματικός και είπε στους φρουρούς: «Παραδοθείτε, χάσατε τον πόλεμο». Ένας Γερμανός φύλακας, επικεφαλής της Νταχάου, βγάζει το πιστόλι του και σκοτώνει τον Αμερι-

κάνο εν ψυχρώ. Τότε ένας άλλος Αμερικάνος πιάνει τον φύλακα και τον παραδίνει στους κρατούμενους λέγοντας: «Τιμωρείστε τον όπως του αξίζει», κι αυτοί όρμησαν επάνω του και τον ποδοπάτησαν.

Πήραν θάρρος και οι Έλληνες και όρμησαν σε έναν Έλληνα χαφιέ που ήταν όργανο των Γερμανών και τους έκανε τη ζωή δυσκολότερη. Τον ποδοπάτησαν, του έλιωσαν το πόδι και έζησε την υπόλοιπη ζωή του στη Γερμανία με ένα πόδι.

Άκουσα πάρα πολλές ιστορίες που ήταν αδύνατον να τις συγκρατήσω όλες και λυπάμαι γι' αυτό.

Επίσης λέγανε συχνά και για τον Νίκο Ζαχαριάδη, που έκανε και τον διερμηνέα μέσα στο στρατόπεδο, ότι ήτανε ένας καλός πατριώτης και τους βοήθησε πάρα πολύ όλους τους Έλληνες. Χάρης σ' αυτόν γλίτωσαν πολλοί τη ζωή τους. Από την πρώτη μέρα που καταφθάνανε οι Έλληνες στην Νταχάου, πήγαινε κοντά τους και τους συμβούλευε τι να κάνουν ώστε να μην υποφέρουν πολύ ως κρατούμενοι. Όπως να λένε ότι δεν πάσχουν από κάποια αρρώστια, ότι γνωρίζουν ένα επάγγελμα, ράφτης, μάγειρας, τσαγκάρης, κουρέας –κι ας είχαν στην πραγματικότητα άλλο επάγγελμα ή ήταν επιστήμονες–, ώστε να μην τους ρίξουν σε άθλιες εργασίες έξω στο κρύο. Ακόμη και την ημέρα της απελευθέρωσης, τους συμβούλεψε να μην φάνε ποσότητες φαγητού ή κονσέρβες κρέατος όταν άνοιξαν οι αποθήκες, γιατί το στομάχι τους δεν άντεχε να χωνέψει τέτοιου είδους τροφές, αφού είχε αδρανήσει από την πείνα. Όσοι δεν ήξεραν τον κίνδυνο και φάγανε απότομα έχασαν τη ζωή τους πριν χαρούν την απελευθέρωσή τους.

Από το Αρχείο του Μάουτχαουσεν μας αναφέρουν σχετικά ότι περίπου 1.100 Έλληνες πέρασαν από το στρατόπεδο (στοιχεία από το βιβλίο Hans Marsalek, *Die Geschichte des Konzentrationslagers Mauthausen*, Wien 1995).

Ένα άλλο μεγάλο στρατόπεδο συγκέντρωσης ήταν το Neuengamme που λειτούργησε από το 1938 μέχρι την απελευθέρωση το 1945.

Ο δημοσιογράφος Παντελής Παντελούρης στην εφημερίδα Καθημερινή, στις 13 Δεκεμβρίου του 1998, γράφει για το στρατόπεδο αυτό:

«Έναν χρόνο πριν τη λήξη του πολέμου, τον Μάιο του 1944 έφυγαν από την Αθήνα δύο αποστολές της Γκεστάπο με Έλληνες ομήρους για το Neuengamme. Η μία αποστολή είχε 770 ομήρους και η άλλη 800. Επρόκειτο για Έλληνες αντιστασιακούς, για άτομα που είχαν συλληφθεί σε διαδη-

λώσεις ή τους πιάσανε ομήρους σε μπλόκο που έκανε η Γκεστάπο και τους έστελναν για καταναγκαστική εργασία.

Οι δύο αποστολές των Ελλήνων σκορπίστηκαν σε διάφορα εργοστάσια, σε οχυρωματικά έργα και όπου χρειάζονταν εργατικά χέρια εκεί στη βόρειο Γερμανία.

Στο στρατόπεδο αυτό έχασαν τη ζωή τους πάνω από 55.000 άτομα. Άλλοι πέθαναν από τις κακουχίες, την πείνα, τις αρρώστιες, τα βασανιστήρια, στον θάλαμο αερίων, και άλλοι μεταφέρθηκαν στη θάλασσα της Βαλτικής με σκοπό να εξοντωθούν κι αυτοί, ώσπου έφθασαν τα βρετανικά αεροπλάνα. Στη διάρκεια των βομβαρδισμών, εκατοντάδες κρατούμενοι και μέλη της φρουράς έπεσαν στη θάλασσα για να σωθούν αλλά λίγοι σώθηκαν. Πάνω από 7.000 ήταν τα θύματα της τραγωδίας με τα πλοία, τα οποία έθαψαν σε ομαδικούς τάφους. Πόσοι Έλληνες χάθηκαν σε αυτήν την τραγωδία δεν ξέρει κανείς να μας πει με ακρίβεια. Υπολογίζουν πως οι Έλληνες νεκροί ξεπερνούν τους πεντακόσιους. Σε έναν κατάλογο θυμάτων που βρέθηκε αναφέρουν τα ονόματα μόνο των εκατόν πενήντα έξι Ελλήνων θυμάτων. Στο στρατόπεδο του Neuengamme τοποθέτησαν μια πλάκα οι ξένες οργανώσεις με τη λέξη ΕΛΛΑΣ, που θυμίζει τους Έλληνες νεκρούς».

*

Γύρω στους 450 Έλληνες έχασαν τη ζωή τους και στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Φλόσενμπεργκ –Flossenbürg– που βρίσκεται κοντά στα τσέχικα σύνορα και λειτούργησε από το 1930 μέχρι το 1945. Στο στρατόπεδο αυτό κρατήθηκαν γύρω στους 100.000 αιχμάλωτοι, πολιτικοί, δημοσιογράφοι, συγγραφείς, υπουργοί και απλοί άνθρωποι από διάφορες χώρες. Οι 30.000 έχασαν τη ζωή τους κάτω

από άθλιες συνθήκες, πολλή δουλειά σε λατομεία να σπάνε πέτρες από το πρωί μέχρι το βράδυ, με λιγοστό φαγητό και βασανισμούς από τους δεσμοφύλακες.

Όταν οι Ες-Ες κατάλαβαν ότι χάνουν τον πόλεμο εξαφάνισαν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία και στις 20 Απριλίου του 1945 διέταξε ο διοικητής Μαξ Κέγκελ –Max Koegel– να εκκενώσουν το στρατόπεδο με πορείες θανάτου προς την Νταχάου. Δεν μπορούσαν όμως να αντέξουν όλοι σε μια τέτοια ταλαιπωρία έτσι πως ήταν εξαντλημένοι, και παρέμειναν περίπου 1.600 κρατούμενοι στο στρατόπεδο. Αλλά κι αυτοί που ξεκίνησαν την πορεία θανάτου 200 χιλιόμετρα για την Νταχάου δεν άντεξαν, πέθαναν στον δρόμο γύρω στα 5.000 άτομα. Είχε γεμίσει πτώματα ο δρόμος προς την Νταχάου.

25 Απριλίου 2010. Μνημόσυνο Φλόσενμπεργκ. Στη φωτογραφία αυτή είναι ο Πρωτοπρεσβύτερος Απόστολος Μαλαμούσης και ο φοιτητής της Ορθοδόξου Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Μονάχου κ. Γεώργιος Σιώμος.

Στις 23 Απριλίου του 1945 έφθασαν στο στρατόπεδο οι Αμερικάνοι και χωρίς να αντιμετωπίσουν καμία αντίσταση, αφού όλη η φρουρά των δεσμοφυλάκων είχαν εξαφανιστεί, μπήκαν και ελευθέρωσαν όσους είχε επιζήσει. Για πολλούς η βοήθεια έφθασε αργά, δεν πρόλαβαν να χαρούν την ελευθερία τους αφού ήταν πια ζωντανοί νεκροί. Αρκετοί πέθαναν μετά που έφαγαν μαζεμένες τις κονσέρβες και τα τυριά που τους πρόσφεραν οι Αμερικάνοι. Το στομάχι τους είχε κλείσει από το λιγοστό φαγητό και έτσι δεν άντεχε να τα χωνέψει μαζεμένα και έσπαγε στην κυριολεξία.

Το μέρος αυτό μετατράπηκε σε μνημείο από το 1946 και υπάρχει ένας τάφος για τους 450 Έλληνες που βασανίστηκαν και δολοφονήθηκαν από τους ναζιστές.

Στις 25 Απριλίου 2010 τελέστηκε διεκκλησιαστικό μνημόσυνο στον τόπο του μαρτυρίου και ο Πρωτοπρεσβύτερος πατέρας Απόστολος Μαλαμούσης ετέλεσε τρισάγιο για την ανάπαυση των αδικοχαμένων ηρώων συμπατριωτών μας.

Μετά το μνημόσυνο ακολούθησε επίσημη εκδήλωση στην οποία παρέστησαν η πρόεδρος της Βαυαρικής Βουλής κ. Σταμμ, ο Υπουργός Εσωτερικών κ. Χέρμανν και εκπρόσωποι της Γερμανικής Κυβερνήσεως. Επίσης η πρόεδρος του Εβραϊκού Συμβουλίου της Γερμανίας και μερικοί επιζώντες κρατούμενοι από Αμερική, Βραζιλία και άλλα κράτη.

Μετά τη λήξη του πολέμου ποιον να πρωτοδικάσουν! Ήταν αμέτρητοι οι φονιάδες που πήραν εκατομμύρια αθώες ψυχές στον λαιμό τους. Τους δεσμοφύλακες; Τους επιτελάρχες μέσα στα στρατόπεδα; Αυτούς που τους πυροβολούσαν; Αυτούς που άνοιγαν το γκάζι για να πεθάνουν; Τους αρχιτέκτονες που έβγαλαν τα σχέδια των στρατοπέ-

Kz Mauthausen 10.5.2009 – φωτ. Stefan Matyus

δων που έκτισαν τους φούρνους; Τα αφεντικά των εργοστασίων που βγάζανε τα πυρομαχικά; Ποιον;

Από τους 500.000 αίτιους φονιάδες μόνο οι 80.000 δικάστηκαν. Μερικοί από αυτούς αυτοκτόνησαν αμέσως αφού έχασαν τον πόλεμο και ήξεραν πλέον τι τους περίμενε, μερικοί το έσκασαν και κρύφτηκαν με ψεύτικα ονόματα και μερικούς τους πιάσανε μετά τη λήξη του πολέμου! Η δίκη έγινε στη Νυρεμβέργη για τους 22 μεγαλύτερους φονιάδες του Ολοκαυτώματος και η απόφαση βγήκε την 1^η Οκτωβρίου του 1946. Οι 11 καταδικάστηκαν σε θάνατο, ένας από αυτούς αυτοκτόνησε και οι 10 εκτελέστηκαν με απαγχονισμό στις 16 Οκτωβρίου του 1946. Οι δύο αθώθηκαν και οι υπόλοιποι φυλακίστηκαν.